

30. 11. 2001

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Povinnost přijmout krevní transfuzi z hlediska českého právního řádu

Možnost přijmout krevní transfuzi je z medicínského hlediska jistě úžasná věc a pravděpodobně jen těžko lze vyčíslit počet osob, kterým krevní transfuze zachránila život. Jako vše, tak i krevní transfuze má své stinné stránky. V tomto případě jsou to především rizika spojená s přenosem infekčních chorob od osoby, která krev darovala.

Možnost přijmout krevní transfuzi je z medicínského hlediska jistě úžasná věc a pravděpodobně jen těžko lze vyčíslit počet osob, kterým krevní transfuze zachránila život. Jako vše, tak i krevní transfuze má své stinné stránky. V tomto případě jsou to především rizika spojená s přenosem infekčních chorob od osoby, která krev darovala. Přestože se lékaři i ostatní zdravotničtí pracovníci jistě snaží zajistit, aby rizika přenosných chorob byla minimalizována, ani toto jejich maximální úsilí nemůže zaručit, a snad to v jistých situacích není ani objektivně možné, naprostou bezpečnost a úplně vyloučit riziko přenosu infekčních chorob.

Dokonce i samotný český právní řád připouští, aby pacientovi, který se nachází v bezprostředním ohrožení života, byla poskytnuta krevní transfuze i bez prověření. Jde o Směrnici o organizačním zajištění transfuzí krve, krevních přípravků a kostní dřenu, jež byla vydána Ministerstvem zdravotnictví ČR dne 21. srpna 1985. Podle této směrnice sice výsledky vyšetření odebrané krve na zákonem stanovené choroby musí být známy před podáním přípravku, při bezprostředním ohrožení života příjemce je však připuštěna výjimka a na splnění této podmínky se netrvá.

S ohledem na výše uvedené, nelze se divit tomu, že mezi námi žijí osoby, které si nepřejí, aby jim byla transfundována cizí krev. Toto jejich přání může být motivováno ryze zdravotními důvody, například strachem z nemoci AIDS, infekční žloutenky, nebo zde určitou roli sehraávají i jejich postoje náboženské. Je zapotřebí si položit důležitou otázku, a sice - jaký přístup k těmto jejich námitkám zaujímá české právo v situaci, kdy je těmto osobám krevní transfuze zapotřebí. Lze z hlediska českého právního řádu hovořit o povinnosti přijmout krevní transfuzi?

Při zamyšlení nad povinností přijmout krevní transfuzi je nutno vyjít z Ústavy České republiky a z Listiny základních práv a svobod. Podle článku 2 odst. 4 Ústavy ČR a stejně tak podle čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Dále článek 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod uvádí, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práva a svobod. Jak Ústava ČR, tak i Listina základních práv a svobod těmito ustanoveními stanoví mez zásahů státní moci do chování jednotlivce, kdy po nikom nemůže být vyžadováno, aby plnil povinnost, kterou mu zákon neukládá. Na tomto místě je třeba poznamenat, že v našem právní řádu nenalezneme žádnou normu, jež by ukládala povinnost přijmout krevní transfuzi, respektive podrobit se určitému lékařskému zákroku.

Podle zákona o péči o zdraví lidu se vyšetřovací a léčebné úkony (sem lze samozřejmě zahrnout i transfuzi krve) provádějí se souhlasem nemocného, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. V případě, že nemocný i přes náležitě vysvětlení potřebnou péči odmítá, je ošetřující lékař povinen vyžádat si o tom písemné prohlášení neboli tzv. revers. Tento revers by měl zaručit ošetřujícímu

lékaři, že nebude trestně odpovědný za trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 trestního zákona.

Zákon o péči o zdraví lidu, vymezuje i případy, kdy je lékaři umožněno, aby provedl vyšetřovací a léčebné výkony, bez souhlasu nemocného. Jde vesměs o případy, kdy by neprovedení těchto úkonů mohlo zasáhnout i do práv jiných osob, a proto je nutné a spravedlivé, aby tyto úkony byly provedeny i bez souhlasu nemocného. Vyšetřovací a léčebné úkony je možné bez souhlasu nemocného provádět, jde-li o nemoci stanovené zvláštním předpisem, u nichž lze uložit povinné léčení, dále jestliže osoba jeví známky duševní choroby nebo intoxikace, ohrožuje sebe nebo své okolí, anebo není-li možné vzhledem ke zdravotnímu stavu nemocného vyžádat si jeho souhlas a jde o neodkladné výkony nutné k záchraně života či zdraví, či jde-li o nosiče tj. o fyzickou osobu, která vylučuje choroboplodné zárodky zákonem vymezených infekčních onemocnění.

V této souvislosti je zapotřebí zabývat se otázkou, zda je možné, aby došlo k jakémusi předběžnému reversu. Tedy, jestli je přípustné, aby osoba vyjádřila svou vůli nepodrobit se určitému lékařskému zákroku za situace, kdy sama neví, kdy a zda vůbec potřeba daného lékařského zákroku nastane. Základním předpokladem pro zkoumání této otázky je konstatování, že každý má právo rozhodovat o svém životě. Do tohoto práva je nutné zahrnout i rozhodování o tom, zda určitý lékařský zákrok (například krevní transfuze) je pro mne vhodný a chci se mu podrobit, či zda se určitému lékařskému zákroku podrobit nechci, a to ani v případě, že by to ohrozilo můj život. Domnívám se, že v okamžiku, kdy by toto rozhodnutí žádným způsobem nezasáhlo do práv cizích osob a následky neprovedení daného zákroku by se dotkly pouze osoby, jež zákrok odmítla, je třeba toto předem vyjádřené rozhodnutí, tak jako jakýkoli jiný na základě práva předem vyjádřený projev vůle, respektovat. Nerespektování takového rozhodnutí by bezpochyby bylo porušením základních práv člověka. Právní oporu by pro případ předběžného reversu mohla poskytnout analogie s institutem reversu podle § 23 odst. 2 zákona o péči o zdraví lidu.

Jiná situace by samozřejmě nastala u osob nezletilých či osob, kteří jsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům. Samotný zákon o péči o zdraví lidu stanoví pro tento okruh osob zvláštní postup, kdy je-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného úkonu nezbytné k záchraně života nebo zdraví dítěte anebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a rodiče nebo opatrovník odpírají souhlas, je oprávnění rozhodnout o provedení výkonu zákonem svěřeno ošetřujícímu lékaři. Toto ustanovení se týká dětí, které nemohou vzhledem ke své rozumové vyspělosti posoudit nezbytnost takového výkonu. Z dikce citovaného ustanovení vyplývá, že děti, jež jsou dostatečně rozumově vyspělé k posouzení nezbytnosti takového výkonu, jsou oprávněny i k reversu podle zákona o péči o zdraví lidu a dalo by se u nich uvažovat i o předběžném reversu.

Z výše uvedených skutečností tedy vyplývá, že povinnost přijmout krevní transfuzi není v našem právním řádu zakotvena, a kromě již zmiňovaných případů, kdy může ošetřující lékař provést lékařský zákrok i bez souhlasu nemocného, není lékař oprávněn krevní transfuzi pacientovi proti jeho úředně doložené vůli vnutit, i když je přesvědčen o tom, že ji pacient nutně potřebuje.

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Nový daňový režim ESOP v České republice od roku 2026. Posun k ekonomické realitě a mezinárodním standardům?](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [10 otázek pro ... Barboru Paclíkovou](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)